

Examens 2019

LEVENDE
Talen

NEDERLANDS

2019

Evaluatie Examens Nederlands 2019

Inhoud

Algemeen.....	2
1.1 Antwoordmodel.....	2
1.2 Betrouwbaarheid.....	3
1.3 Communicatie LTN en CvTE tijdens de examenperiode.....	3
1.4 Aanbevelingen.....	3
2. Examen havo Nederlands 2019.....	3
2.1 Algemeen.....	3
2.2 Praktisch.....	3
2.3 Inhoudelijk.....	3
3. Vwo-examen Nederlands 2019.....	4
3.1. Algemeen.....	4
3.2 Praktisch.....	4
3.3 Inhoudelijk.....	5
4. VMBO-examen Nederlands 2019.....	6
4.1 Algemeen.....	6
4.2 Praktisch.....	6
4.3 Inhoudelijk.....	6

Algemeen¹

1. Er is tevredenheid over de omvang van de examens, de onderwerpskeuze en het niveau van de teksten.
2. Het is opgefallen dat in het vwo-examen dit jaar thematisch overlappende teksten en overkoepelende vragen ontbraken. In het verleden leverden die veel op. Tegelijkertijd blijkt uit het havo-examen dat de drie overkoepelende vragen niets gemeenschappelijks meten. De werkgroep is benieuwd naar het standpunt van de vaststellingscommissie over het gebruik van dergelijke vragen.
3. De tekstopmaak in het havo-examen riep vragen op; teksten van twee pagina's zijn beter te lezen als ze op een linker- en rechterpagina zijn afgedrukt.
4. Opvallend was dat het havo-examen elf open vragen bevatte (aanzienlijk meer dan het vwo-examen). In het vwo-examen werd in een aantal gevallen gevraagd een antwoord te geven in volledige zinnen, hoewel de kandidaten enkele geconstrueerde zinnen hoefden aan te vullen. Dit leidde tot verwarring bij de correctoren. Graag aandacht hiervoor in volgende examens.
5. Het vmbo-examen bestaat uit drie losbladige boekjes. Onhandig voor leerlingen, het zou een uitkomst zijn de boekjes te voorzien van nietjes.
6. De toets- en itemanalyses laten twee opvallende effecten zien. Het valt op dat de effecten van studieprofiel in vwo en havo verschillen. C&M scoort hoger dan E&M in havo, maar lager in vwo; voor de vergelijking EM/NT scoort EM lager in havo, maar hoger in vwo; voor NT/NG: NT lager in vwo, hoger in havo. Zijn die effecten constant over de jaren heen, of zijn er aanwijzingen dat ze te maken hebben met tekstkeuzes? Jongens scoren gemiddeld lager dan meisjes; opvallend is dat het effect kleiner is in vwo en heel groot in vmbo.

1.1 Antwoordmodel

- 1 Zowel op het examenforum van LTN als tijdens de examenbespreking viel het op dat het correctiemodel van vwo tot minder discussie leidde dit jaar, zeker in vergelijking met de discussies over het correctievoorschrift van het havo-examen. We denken dat de testcorrectie veel problemen met het correctievoorschrift vooraf oplost. We blijven dan ook pleiten voor een testcorrectie voor de havo. Fijn dat er een testcorrectie voor vmbo gehouden wordt in 2020.
- 2 We stellen vast dat veel punten die collega's inbrengen op het forum en in de examenbespreking voortkomen uit onzekerheid over waar de grenzen liggen: wat is nog goed en wat niet. Vorig jaar pleitten we daarom voor een aangepast antwoordmodel en we herhalen dat verzoek dit jaar. Kan de startzin van een juist antwoord zin veranderen in ' uit het antwoord moet blijken dat...? In plaats van ' de kern van een goed antwoord bevat...'. Hierdoor geeft het antwoordmodel een omschrijving van de kern van een juist antwoord en zou het kunnen zijn dat leraren minder een op een formuleringen gaan vergelijken. Ook vragen we nogmaals aandacht voor de complexiteit van de antwoorden van open vragen, en de noodzaak dat beoordelaars die antwoorden moeten interpreteren, in het licht van een juiste interpretatie. Veel beoordelaars vergelijken de formulering van het antwoord in het correctiemodel met het antwoord van de leerling. Het antwoordmodel zou dat niet mogelijk moeten maken door de inhoud van het antwoord te benoemen, niet in de vorm van een leerlingantwoord. Dat zal vereisen dat er een toelichting op de juiste interpretatie aan het antwoordmodel toegevoegd wordt. Wellicht bieden tekstschalen een uitkomst, met gradaties tussen een volledig juiste en een volledig onjuiste interpretatie, met toelichtingen.

---

¹ Deze evaluatie is berust op basis ervaringen van leraren en een analyse de toets- en itemanalyse door leden van de werkgroep Examens van LTN. Bijdragen van: Margot van Houwelingen (havo), Patrick Rooijackers (vwo), Mariska Bruinink, & Mara Rooijmans (vmbo).

1.2 Betrouwbaarheid

In absolute zin zijn de betrouwbaarheden nog niet voldoende. Opvallend is dat het vwo-examen het beste scoort op dit punt, het vmbo-examen het zwakst.

1.3 Communicatie LTN en CvTE tijdens de examenperiode

LTN zoekt nog naar mogelijkheden om de communicatie tussen LTN en CvTE na de docentbesprekingen te verbeteren. Bij het vmbo-examen hebben antwoorden van het CvTE op mails van individuele correctoren geleid tot heftige discussies op verschillende fora. Het gaat dan om bijvoorbeeld vraag 12.2 en vraag 22. Correctoren zouden liever zien dat deze antwoorden centraal gepubliceerd worden op www.examenblad.nl.

1.4 Aanbevelingen

1. Inzetten op meer open vragen van het type samenvatten en analyse in het havo en vwo- examen,
2. In e toets- en itemanalyse van het vmbo-examen onderscheid maken in inhoudscategorieën, nu is er geen zicht op deelvaardigheden en dus kan er geen goede analyse plaatsvinden.

2. Examen havo Nederlands 2019

2.1 Algemeen

1. Het examen was goed te maken in de gestelde tijd.
2. Met name de eerste twee teksten waren inhoudelijk aantrekkelijk voor de leerlingen.
3. De opmaak biedt ruimte voor verbetering. Teksten van twee pagina's zouden beter tot hun recht komen als ze op een linker- en rechterpagina zouden worden afgedrukt.
4. Voor havo is er in tegenstelling tot vwo geen precorrectie. Op vwo lijkt deze precorrectie vruchten af te werpen: minder aanvullingen en minder discussie tussen correctoren. Is het mogelijk om voor havo ook een precorrectie te organiseren?
5. Opvallend was dat vraag 16 door de leerlingen niet gemaakt hoefde te worden. Dit roept de vraag op hoe dat dit kan gebeuren.

2.2 Praktisch

1. Het examen bevatte veel vragen die in hele en correcte zinnen beantwoord moesten worden binnen een gesteld aantal woorden. Het ging om elf van de veertig vragen. Dit was in tegenstelling tot het vwo-examen waar veel minder vragen deze eis bevatte. Wellicht is dit mede een verklaring voor het verschil in taalaf trek tussen havo en vwo.
2. Met name vraag 10 leverde in praktische zin een discussie op ten aanzien van het beantwoorden in volledige zinnen en de instructie maak af, omdat er met een gedeeltelijk ingevuld schema gewerkt werd. Dit is met de aanvulling op het correctievoorschrift verhelderd.
3. Ook dit jaar was er een aanvulling op het correctievoorschrift. Dit waren er twee minder dan afgelopen jaar. Wellicht kan een precorrectie eraan bijdragen dat er helemaal geen aanvullingen meer nodig zijn.

2.3 Inhoudelijk

1. Moeilijkheidsgraad teksten

Uit de p-waarden blijkt dat met name T1 goed scoort qua moeilijkheid. Dit komt ook overeen met de reacties van de leerlingen dat deze tekst goed te maken was. Het is voor leerlingen prettig te beginnen met vragen die zij goed kunnen beantwoorden. Dan valt op dat de lage rir-waarden met name bij T1 zitten: de betere leerlingen scoren hier minder.

In T3 en T4 is er geen enkele vraag die opvallend scoort op de p-waarde: alle vragen zijn op niveau.

2. Begrip van de leerling vs het antwoord in het correctievoorschrift

Als beoordelaar is het altijd zoeken naar het evenwicht tussen het antwoord dat in het cv staat en of het antwoord van de leerling voldoende de inhoud van dat antwoord weergeeft. Vraag 14 is daar wederom een mooi voorbeeld van. Er wordt gevraagd om te onderbouwen waarom er sprake is van een argumentatieschema op basis van autoriteit. Het cv noemt de twee in de tekst gebruikte onderzoeksbureaus (CBS en Datling). Wat als de leerling een antwoord geeft als er worden twee onderzoeksbureaus genoemd. Is het begrip er voldoende of niet? De rekkelijken zeggen dat dat zo is, de strikten eisen beide namen van de bureaus. Dit leidt tot verschil in beoordeling waar uiteindelijk de leerling de dupe van is. Waar zit de oplossing? In het cv? In de handreiking van LTN? In het beter opleiden/begeleiden van collega's in het nakijken van examens?

3. Argumentatie

In dit examen was argumentatie goed vertegenwoordigd.

4. Vraag 26

In deze vraag wordt gesproken over het resultaat van een onderzoek en welke gegevens tot dit resultaat leidden. De vraag was helder: vat het resultaat en de gegevens die daartoe leidden samen. Over het antwoord in het correctievoorschrift (cv) is heftig gediscussieerd. Dit leidde tot een verzoek tot een aanvulling op het cv vanuit LTN. Dit verzoek is niet gehonoreerd waarna er een collegiaal advies is gegeven.

De p-waarde is 0,68: hebben wij als docenten te moeilijk gedacht of ...

5. Doel van de tekst

Vraag 22. Deze vraag naar het doel van tekst 1 en dat van 2 na de constatering dat beide teksten een ander doel van het gebruik van social media benoemen. Het cv geeft voor tekst 1 maar één doel, te weten 'om niets te missen' (al. 3). Naar aanleiding van de bespreking van het examen heeft LTN gevraagd om een aanvulling op het correctievoorschrift. Het CvTE is hierniet in meegegaan, waarop er een collegiaal advies is uitgegaan. Dit kan gezien worden als toepassing van 3.3. Het lastige aan dit soort situaties is dat ook hier de rekkelijken en de strikten in hun rol als corrector hier anders zouden kunnen oordelen. De p-waarde is niet afwijkend. Wat kan hiervan meegenomen worden om zo veel mogelijk eenduidigheid te verkrijgen? Wellicht kan in het cv regelmatig aangegeven worden dat een bepaald antwoord niet goed is.

3. Vwo-examen Nederlands 2019

3.1. Algemeen

1. De omvang van het examen was in orde. Dit werd zeer gewaardeerd.
2. Het niveau van de teksten was in orde.
3. De onderwerpskeuze van de teksten werd gewaardeerd. Wel viel het op dat geen van de drie teksten thematisch met elkaar overlapt. Ook viel op dat het domein argumentatie erg karig was bedeed.
4. Er waren relatief veel goede vragen die ook behoorlijk scoren in de Tia-lijst.
5. Opvallend bij dit examen was (dan ook?) de relatief hoge betrouwbaarheid (GLB = .71). Klaarblijkelijk beginnen de wijzigingen in systematiek en opzet in de examenconstructie hun vruchten af te werpen.

3.2 Praktisch

1. Was het vwo-examen 2018 rijk bedeed met vragen waarbij in hele en correcte zinnen diende te worden geantwoord, in dit examen viel op dat deze verplichting relatief zelden voorkwam, ook bij vragen waar het wel passend had geleken (bijv. vraag 6, 7, 12, 28). Daarmee was de tegenstelling met het havo-examen van dit jaar groot, waar juist vaak deze eis werd gesteld. Dit heeft waarschijnlijk geleid tot een (extra) discrepantie in de taalafrek tussen havo- en vwo-leerlingen.

2. Enkele malen dienden examenkandidaten in volledige zinnen te antwoorden terwijl ze enkel door het examen geponeerde zinsconstructies hoefden aan te vullen (vraag 19, 25 en 32). Dit leidde tot verwarring onder de examinatoren: diende bij leerlingen een taalfout aangegeven te worden indien ze enkel losse, maar wel correct hierop aansluitende zinsdelen op hun toetsblad noteerden? Hier had een zorgvuldigere overweging van de eisen aan het antwoord op haar plaats geleken.
3. De planning van het examen vwo blijft in verband met de testcorrectie belangrijk: het vwo-examen moet ook volgend jaar zeker op de eerste dagen van de examencampagne worden afgenomen.

3.3 Inhoudelijk

1. Invulschema's. Het examen bevat een redelijk groot aantal vragen die van de leerling vragen informatie uit de tekst of uit tekst en tekstfragmenten in een schema te ordenen. Het blijken vragen die zonder uitzondering statistisch zeer goed scoren ($r_{ir} > .22$). Daarbij is vraag 35 zelfs een absolute uitschieter ($r_{ir} = .35$): het is statistisch de best scorende vraag uit dit examen. Deze taken, die een goed appel aan tekstbegrip lijken te doen, zijn voor de leerling doorgaans uitdagend; bovendien blijken ze vaak relatief eenduidig in vraagvorm. Het strekt dan ook tot voorkeur deze vraagvorm in toekomstige examens in toenemende mate op te nemen.
2. Hoofdgedachtevragen. Het valt op dat twee hoofdgedachtevragen (wederom) problematisch bleken. Naar aanleiding van vraag 26 stelden de docentbespreking van LTN vast "dat eigenlijk geen van de antwoorden in de vraag recht doet aan de strekking van de tekst. We vragen het CvTE dan ook het correctievoorschrift bij deze vraag te herzien". De onderbouwing hierbij luidde: het als correct bestempelde antwoord B bevat een zinsdeel dat onvoldoende de tekst recht doet ("en daarom met rust moeten worden gelaten"): ook professionals mag immers de maat genomen worden maar niet met de maatstaven die 'onkonstigen' hiervoor hebben aangelegd. Door de rommelige formulering is het zeer verleidelijk antwoord D te kiezen, een idee dat wat verder van de hoofdgedachte van de tekst verwijderd ligt maar wel binnen de strekking van tekst 2 valt. Ondanks een uitvoerige discussie van LTN hierover met het CvTE bleef men onverkort vasthouden aan antwoordalternatief. Jammer. Vraag 26 blijkt een van de minst presterende vragen van het examen ($r_{ir} = .07$) en het overgrote deel van de leerlingen blijkt antwoord D gekozen te hebben. Antwoordalternatief D heeft ook een positieve rar-waarde (.03). Ook statistisch gezien is het dus een ronduit zwakke vraag.
3. Een andere problematische hoofdgedachtevraag was vraag 33 waarvan het correctievoorschrift al in de voorbespreking verruimd werd: antwoord C en D werden direct beide als correct aangeduid. Met name op het examenforum werd herhaaldelijk gesteld dat ook antwoordalternatief A wel erg verleidelijk was. De onderbouwing bij het teksttype 'beschouwing' doet de tekst zeer recht, naar de smaak van enkele docenten: en staat het wel vast dat het een betoog is? Statistisch gezien blijkt deze vraag inderdaad een probleem: het is de zwakst scorende vraag ($r_{ir} = .05$: r_{ir} -waarde ook van vraag 27, een waarde die hier echter door een hoge p-waarde kan worden verklaard); ook de rar-waarden zijn weinig sterk (-.02 & -.03). Het lijkt al met al raadzaam in vervolgetamens extra nauwkeurigheid te betrachten in de formulering van hoofdgedachtevragen. We hebben eerder aangegeven (in het verslag van 2018) dat het de vraag is of de meerkeuzevraagvorm wel zo geschikt is voor het stellen van hoofdgedachtevragen en of een open vraagvorm niet te prefereren is. Dit examen geeft andermaal munitie voor die stelling.
4. Tegenstellingen. Een ander punt van aandacht lijkt ons het gebruik van het begrip 'verschillen' in dit examen, waarmee een drietal malen een relatief weinig krachtige vraag gemaskeerd werd. In de vragen 6 en 7 werd gevraagd om de verschillen in inzicht tussen Safranski en de moderne psychologie aan te geven. Echter, het gaat hier niet om inhoudelijke tegenstellingen, enkel om elementen die dan wel bij de behandeling van Safranski dan wel bij de behandeling van de

moderne psychologie niet aan de orde zijn gesteld. De gevraagde antwoorden kunnen dus lukrake 'verschillen' zijn die geenszins fundamenteel zijn. De vraag is ten eerste in welk opzicht deze vragen op een dieper begrip een appel doen, en of het juist niet bij goede leerlingen tot problemen heeft geleid die juist naar echte tegenstellingen op zoek gingen. Hetzelfde geldt voor vraag 14 waarin om een 'inhoudelijke afwijking' tussen de hoofdtekst en het tekstfragment werd gevraagd. Wat ons betreft was het een weinig scherpe vraag die op talloze manieren beantwoord bleek te kunnen worden. Het relatief weinig scherpe cm had hier misschien al voor moeten waarschuwen.

4. VMBO-examen Nederlands 2019

4.1 Algemeen

1. Het examen van 2019 was voor de leerlingen die werken op een laptop / computer redelijk goed te maken binnen de tijd. Dat geldt voor zowel het examen van het eerste tijdvak als het examen van het tweede tijdvak. Leerlingen die de opdrachten moesten uitschrijven, hebben moeite gehad alles binnen de tijd af te krijgen. Dit heeft vooral te maken met het uitschrijven van de samenvatting, waarover hieronder meer.
2. De teksten (met name tekst 4) en ook de inhoud van de schrijfp opdracht waren interessant en sloten goed aan bij de belevingswereld van de kandidaten. Het niveau van de vragen en de opdrachten is veelal passend bij vmbo-gl/tl. Daarmee is het examen Nederlands vmbo-gl/tl vergelijkbaar met de examens van de afgelopen jaren.
3. Met een lage n-term van 0,4 is het bijna onmogelijk een 9 of hoger te scoren voor dit examen. Dat blijft frustrerend voor de vakdocenten.
4. De uitwerkbijlage is heel praktisch en duidelijk. Er is voldoende ruimte voor het formuleren van de antwoorden. Ook is duidelijk zichtbaar wanneer de leerlingen meerdere redenen / antwoorden moeten geven. Daarover kan geen enkele discussie ontstaan bij correctoren.
5. De interpretatie van de verschillende antwoorden in het correctievoorschrift zorgde voor veel discussie onder de correctoren. Ook wanneer het correctievoorschrift toch echt duidelijk voorschrijft bij welk antwoord punten mogen worden toegekend.
6. Antwoorden van het CvTE op mails van individuele correctoren hebben geleid tot heftige discussies op verschillende fora. Het gaat dan om bijvoorbeeld vraag 12.2 en vraag 22. Correctoren zouden liever zien dat deze antwoorden centraal gepubliceerd worden op www.examenblad.nl.

4.2 Praktisch

1. Voor veel leerlingen zou het een uitkomst zijn als alle examenboekjes zouden worden voorzien van nietjes. Op het tafeltje liggen: drie boekjes met losse bladen, een woordenboek, schrijfgerei, kladblaadjes, een glas drinken.... etc. Dat is te chaotisch voor sommige leerlingen.
2. De eerste examenvraag leent zich niet best als startvraag. Er zijn maar liefst vijf opties. Een standaard meerkeuzevraag zou een betere keuze zijn geweest om dit examen mee te beginnen.
3. Kennis van grammaticale begrippen als 'zelfstandig naamwoord' wordt van de kandidaten niet verwacht op het examen Nederlands (zie vraag 2). In de vraagstelling had beter het begrip 'synoniem' gebruikt kunnen worden.

4.3 Inhoudelijk

Samenvatting

1. De tekst is interessant om te lezen, alhoewel het de vraag is of de leerlingen zich een voorstelling kunnen maken bij namen en begrippen als 'Umberto Eco', 'cognitief psycholoog', 'Dickens',

'Homerus' en 'een catalogus van schepen uit de 'Ilias'. Ook zonder deze kennis echter was de samenvattingsopdracht voor veel leerlingen goed te doen.

2. Het aantal woorden dat de leerlingen mogen gebruiken, is goed gekozen. De notatie heeft echter geleid tot verwarring en onrust. Van de kandidaten werd verwacht dat zij de tekst samenvatten in 200 woorden. Uit het correctievoorschrift bleek dat het ging om *maximaal* 200 woorden. Het ontbreken van het woord *maximaal* heeft bij veel leerlingen gezorgd voor verwarring, onduidelijkheid en soms tot tijdsverlies (door extra inspanningen om aan een tekst van 200 woorden te komen). De aangeboden oplossing van het CvTE heeft de correctoren niet tevredengesteld; leerlingen hadden namelijk hun best gedaan om de 200 woorden te halen. Dat heeft tijd gekost en daaraan wordt nu niet tegemoetgekomen.
3. Vraag 12.2 heeft voor veel discussie gezorgd tussen correctoren in verband met het verwijzwoord dat in het correctievoorschrift wordt genoemd.

Schrijfopdracht

4. Het correctievoorschrift voor de schrijfopdracht leverde zoals altijd veel discussies op. Soms staat expliciet in het correctievoorschrift (bij 27.1) vermeld welke informatie van de kandidaat verwacht wordt: 'wat de kandidaat hoopt te bereiken met het artikel: dat de schoolleiding een duidelijk telefoonbeleid zal invoeren.' In andere gevallen heeft de kandidaat veel vrijheid in de argumentatie en verwoording van de gevraagde gegevens.
5. De vraag is in hoeverre de leerling een eigen draai mag geven aan de inhoud? Is het verplicht dat de leerling zich houdt aan de informatie die hij krijgt in het inleidende verhaal of mag eigen inbreng / creativiteit ook goed gerekend worden?

Teksten

6. De derde tekst en de daarbij horende vragen vielen niet bij alle correctoren goed in de smaak en dan vooral vraag 13.
7. Vraag 22 was te moeilijk voor het niveau vmbo-gl/tl. De kandidaten moesten van twee zinnen die niet als uitersten worden geformuleerd zinnen maken die dat wel doen. De leerlingen namen de zinnen uit de tekst over en lieten daarbij de woorden 'niet' (r.125 en rr.129) staan. Dat leverde onjuiste antwoorden op. Het zetten van deze extra denkstap is te veel gevraagd voor leerlingen van dit niveau. Het woord 'uitersten' in de vraagstelling is ook al een struikelblok. Over de beantwoording van deze vraag en wat/wel niet goed kon worden gerekend, is zeer uitvoerig gediscussieerd op de verschillende fora.